

Steinerscholen kiezen voor eigen eindtermen

Net zoals dat al meer dan twintig jaar het geval is, zijn de steinerscholen ook nu weer genoodzaakt om een aanvraag in te dienen voor gelijkwaardige, maar alternatieve eindtermen voor de eerste graad S.O., zowel voor de A- als voor de B-stroom. **Ze maken daarbij gebruik van de gewaarborgde decretale ruimte en de vrijheid om hun eigen pedagogisch project te realiseren** en hun eigen onderwijspedagogische en onderwijskundige accenten te leggen.

De reguliere eindtermen 'historisch bewustzijn' bijvoorbeeld gaan ervan uit dat leerlingen in de eerste graad belangstelling hebben voor de prehistorie, het oude nabije oosten, de klassieke oudheid. Bijna alle eindtermen zijn aan die periodes uit de geschiedenis gelinkt. Maar de steinerpedagogie heeft als kenmerk dat men er de leerstof wil gebruiken als ondersteuning bij de innerlijke ontwikkeling van de jongeren. Op basis daarvan kiezen de steinerscholen ervoor om in de woelige jaren van de puberteit de woelige geschiedenis van de ontdekkingsreizen en de revoluties uit de Nieuwe Tijd te programmeren.

En zo zijn er nog wel wat verschillen te vinden. Het is bekend dat steinerscholen een ervaringsgerichte en kunstzinnige inslag hebben. Dat uit zich niet alleen via de kunstvakken. In het gehele curriculum is er een verwevenheid van cognitieve, praktische en kunstzinnige activiteiten, met aandacht voor ritmische afwisseling tussen waarneming, beleving, reflectie en creatief handelen. In de eindtermen van de overheid – daar heet het 'cultureel bewustzijn' – gaat het volgens de steinerscholen te veel over het kijken en luisteren naar kunst. Dat laat hen te weinig ruimte om aan actieve kunstschepping te doen.

Weinig mensen zijn zich daarvan bewust, maar de Vlaamse overheid voorziet reeds sinds 1997 de mogelijkheid voor scholen om eigen, vervangende eindtermen in te dienen. Die mogelijkheid werd gecreëerd nadat het Arbitragehof (nu: Grondwettelijk Hof) eind 1996 oordeelde dat **de eindtermen van de Vlaamse overheid te talrijk en te gedetailleerd waren en bijgevolg afbreuk deden aan de grondwettelijk gegarandeerde vrijheid van onderwijs**. Het waren de steinerscholen, die samen met een aantal ouderverenigingen, deze procedure hadden opgestart. Het zijn wel enkel de steinerscholen die sindsdien ook effectief gebruik maken van deze mogelijkheid om vervangende eindtermen in te dienen.

Het is belangrijk om te beseffen dat het niet gaat over hier en daar een andere eindterm, die in de plaats komt van een officiële eindterm. Het gaat over het concept van het geheel van eindtermen dat de steinerscholen niet past. Daarom **willen we ook niet dat ons dossier**

eindterm per eindterm beoordeeld wordt, maar dat het 'in globo' wordt bekeken. Zo staat het trouwens ook in het decreet.

Die beoordeling zal gebeuren door twee commissies, aan te stellen door de Minister van Onderwijs. Het gaat over een commissie van deskundigen en een commissie van inspecteurs. Deze commissies zullen de minister adviseren. In de praktijk ging het de afgelopen jaren steeds zo dat er overlegmomenten werden georganiseerd tussen deze commissies en de steinerscholen, waarbij we de gelegenheid hadden ons project toe te lichten.

Verdere standpuntverduidelijking bij de gelijkwaardigheidsaanvraag van de steinerscholen voor vervangende eindtermen, 1^e graad SO, A- en B-stroom

- **De steinerscholen maken gebruik van de mogelijkheid** tot gelijkwaardigheidsaanvraag die is ingeschreven in het kaderdecreet onderwijsdoelen van 17 januari 2018.
- Steinerscholen formuleren **al sinds 1997 gelijkwaardige eindtermen**. Op 18 december 1996 oordeelde het Arbitragehof op basis van de vrijheid van onderwijs, zoals die in de grondwet ingeschreven staat, dat schoolbesturen onderwijs vrij moeten kunnen inrichten, zowel naar vorm als naar inhoud. Sindsdien werden **een hele rij aan gelijkwaardige eindtermen door het Vlaams Parlement goedgekeurd** voor basisonderwijs, eerste graad secundair onderwijs en de basisvorming van zowel de ASO- als TSO-studierichtingen in de tweede en derde graad.
- Zo'n indiening gebeurt uiterlijk op 1 september van het schooljaar voorafgaand aan het schooljaar waarin de vervangende eindtermen zullen gelden. **Vanaf dat moment geldt een gedoogperiode van één jaar**. De middelbare steinerscholen hebben dus nu een regeling uitgewerkt, waarbij ze vanaf 1 september tegemoetkomen aan de algemene structuurhervormingen, maar met behoud van hun oude eindtermen. Wel zullen steinerscholen al vanaf het schooljaar 2019-2020 **tegemoetkomen aan de eindtermen m.b.t. de basisgeletterdheid**.
- Voor de beoordeling van de ontvankelijkheid en van de gelijkwaardigheid wordt het gemotiveerd advies ingewonnen van een **commissie van deskundigen en van de onderwijsinspectie** en wordt telkens de aanvrager gehoord. Omdat de schoolbesturen van de steinerscholen dit proces niet willen doorkruisen, zullen de ingediende vervangende eindtermen niet publiek worden gemaakt.
- Bij de aanvraag moet de indiener een **motivering formuleren**. Die bestaat voor deze gelijkwaardigheidsaanvraag voor de eerste graad SO uit 3 delen:
 - o Een **legistisch deel** geeft algemeen aan waarom de nieuwe reguliere eindtermen principieel onverzoenbaar kunnen zijn met specifieke pedagogische projecten en hoe ze daarvoor soms te weinig pedagogische ruimte laten. Deze motivering vertrekt enerzijds vanuit het principe dat eindtermen minimumdoelen zijn, en anderzijds vanuit de betrekkelijkheid van het selectieprincipe: de selectie van eindtermen is nooit een absolute keuze, er kan voor elke sleutelcompetentie steeds een set gelijkwaardige alternatieve geselecteerd worden. **Hoe gedetailleerder de eindtermen geformuleerd zijn en hoe omvangrijker hun impact, hoe groter de kans dat onverzoenbaarheid en onvoldoende ruimte voor de eigen onderwijsvisie kan ontstaan**.
 - o Terwijl het eerste deel die argumenten in zijn algemeenheid aangeeft, past het **tweede deel die motiveringen expliciet toe op de steinerpedagogie an sich**, waarbij essentiële steinerpedagogische accenten belicht worden zoals de leeftijdsgerichtheid, de verwevenheid van het

- cognitieve/praktische/kunstzinnige, het belang van een fenomenologische en een comprehensieve benadering.
- Het **derde deel** geldt als inleiding op de twee bijlagen met de voorstellen van vervangende eindtermen voor de A- en de B-stroom. Het schetst **de uitgangspunten en de bronnen** die gehanteerd zijn, zoals de internationale inbedding van de steinerpedagogie, het belang van een dynamische taxonomie, een breed ambitieus geheel aan onderwijsdoelen en de link met de kwaliteitszorg. Hier wordt ook aangegeven dat de steinerscholen zeker in de eerste graad attitudinale eindtermen van essentieel belang vinden. **Dit alles houdt niet in, dat het cognitieve element aan belang inboet, integendeel: kennis, vaardigheden en attitudes zijn telkens heel expliciet aangegeven.**
 - De steinerscholen zijn blij, dat het Vlaamse parlement het principe behouden heeft dat de vervangende eindtermen **in het geheel gelijkwaardig** dienen te zijn met de reguliere eindtermen. **Dat is ook logisch.** Onverzoenbaarheid heeft namelijk betrekking op de totaliteit en niet op enkele afzonderlijke eindtermen. Vanuit hun eigen onderwijsvisie en pedagogisch project hebben de schoolbesturen van de steinerscholen een totaalpakket aan vervangende eindtermen eerste graad A en B ingediend, die beantwoorden aan de gevraagde criteria.
 - De eindtermen beantwoorden aan de voorwaarden door de overheid gesteld: **ze hebben betrekking op alle sleutelcompetenties uit het kaderdecreet. Ze bepalen een minimum aan kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes. Ze zijn beperkt in aantal, sober geformuleerd, duidelijk, competentiegericht en evalueerbaar.**
 - Voorbeelden van competentiegebieden met noodzakelijke afwijkingen zijn:
 - Historisch bewustzijn
 - Cultureel bewustzijn en culturele expressie
 - Een democratische overheid heeft de opdracht om het recht op onderwijs in voldoende mate te waarborgen, ook met betrekking tot minimale *inhoudelijke* verwachtingen. Hier zijn echter grenzen aan, zoals het Grondwettelijk Hof op basis van de grondwet al aangaf. Veel hangt af van de wijze waarop eindtermen worden benoemd, gedefinieerd, tot in het detail worden uitgewerkt, geformuleerd. Het wat, het hoe en het wanneer zijn in de onderwijsvisie van de steinerscholen onlosmakelijk met mekaar verbonden en dat blijkt uit de voorgestelde vervangende eindtermen. **Uiteindelijk streven steinerscholen ernaar, vanuit een eigen visie, dat ook hun leerlingen op het einde van de rit over noodzakelijke vermogens beschikken** om goed voorbereid vervolgonderwijs aan te vatten of in het arbeidsleven hun weg te vinden om zo kritisch en actief in een veranderende maatschappij te kunnen en willen participeren.